

Bos Moet Tijdig Keuzes Maken

Lans Bovenberg en Bas Jacobs

De Volkskrant, 4 oktober 2007, p.12

Door de vergrijzing stijgen in de toekomst de overheidsuitgaven meer dan de overheidsinkomsten. Het CPB berekende begin dit jaar dat in 2011 een robuust financieringsoverschot (begrotingssaldo gecorrigeerd voor conjunctuur, gas en rente) van 3% van het BBP nodig is om toekomstige lastenverzwaringen of bezuinigingen te voorkomen. Verder zou zonder beleid in 2011 het robuuste financieringsoverschot 0,8% BBP bedragen zodat er een houdbaarheidstekort resteerde van 2,2% BBP.

Er bestaat onbegrip over de betekenis van het houdbaarheidstekort. Wouter Bos waarschuwt in zijn Forum-bijdrage van eergisteren dat de houdbaarheidssommen van het CPB tot blikvernaauwing leiden: 'Alsof het bij houdbare overheidsfinanciën alleen maar gaat om de kosten van vergrijzing en alsof het enige antwoord is sparen en bezuinigen.' Het houdbaarheidstekort dwingt echter niet tot sparen of bezuinigen. Het kan ook worden beperkt door in de toekomst een grotere bijdrage aan de AOW en de AWBZ te vragen van rijkere senioren of door vanaf 2015 de 65-jarige pensioenleeftijd geleidelijk te verhogen. Dan stijgen de toekomstige inkomsten en hoeven we nu dus niet te sparen.

Hoe het houdbaarheidstekort moet worden verkleind hangt af van politieke voorkeuren betreffende de omvang van de publieke sector en de gewenste welvaartsverdeling tussen generaties. Het CPB geeft het speelveld aan, maar het is aan de politiek om haar plaats op het speelveld te bepalen.

Het is daarbij van belang dat de politiek tijdig kiest. Ingrijpende maatregelen, zoals een hogere bijdrage van ouderen aan de AOW en de AWBZ of een hogere pensioenleeftijd, moeten lang van tevoren worden aangekondigd. Burgers moeten kunnen vertrouwen op heldere spelregels waarop ze kunnen anticiperen, bijvoorbeeld door meer te sparen of hun vaardigheden beter te onderhouden. Topambtenaren adviseren het kabinet in het rapport van de Studiegroep Begrotingsruimte niet voor niets het houdbaarheidstekort geheel met maatregelen te beleggen. Zo wordt sluimerende politieke onzekerheid in de kiem gesmoord.

Een armlastige overheid die burgers overvalt met onverwachte ingrepen is in niemand's belang. Kwetsbaren worden hiervan de dupe omdat zij onvoorziene tegenvallers

niet goed kunnen opvangen. Bovendien schaadt dit het vertrouwen in de overheid.

Wouter Bos stelt terecht dat onderwijs de welvaart kan vergroten. Maar de meeste baten van beter onderwijs slaan neer in de private sector terwijl de kosten voor rekening komen van de schatkist. De inverdieneffecten voor de overheidsbegroting kunnen de publieke kosten niet financieren. Ook voor andere publieke uitgaven moet aannemelijk worden gemaakt dat de baten opwegen tegen de kosten. Maar het één – het in kaart brengen van de effecten van overheidsuitgaven op maatschappelijke doelen (zoals het milieu, zorgkwaliteit, sociale cohesie, economische groei) – kan niet zonder het ander – het duurzaam financieren van de uitgaven door het houdbaarheidstekort te beperken. Dat laatste is en blijft de kerntaak van de minister van Financiën.

Na het afsluiten van het coalitieakkoord is het verwachte robuuste saldo in 2011 met 0,6% BBP verslechterd. Daar staat een verbetering van het houdbaarheidstekort van 0,65% BBP tegenover door diverse maatregelen na 2011. Per saldo verbetert het kabinet de houdbaarheid dus nauwelijks; de verslechtering voor 2011 wordt daarna opgevangen.

Het kabinet heeft verder de ambitie uit het coalitieakkoord stilzwijgend losgelaten om gedurende deze kabinetsperiode eenderde van het houdbaarheidstekort in 2011 te dekken. Met 0,65% BBP dekt de regering nu nog maar hooguit een kwart met maatregelen na 2011. Een belangrijk disciplinerend anker van Balkenende-IV is daarmee gelicht en dat zonder dat de miljoenennota er ook maar één woord aan vuil maakt.

De regering moet dit anker weer neerlaten. Moeilijke keuzen moeten niet vooruit worden geschoven. Burgers hebben recht op duidelijkheid over de maatregelen die nodig zijn om belangrijke collectieve voorzieningen duurzaam te borgen. Samen werken en samen leven vereist dat de regering durft te kiezen.

Lans Bovenberg is hoogleraar economie aan de Universiteit van Tilburg.

Bas Jacobs is hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.